

۲۱۰۱۱۷

شرح و بررسی

ماده ۴۲ احکاتی به قانون مبارزه با مواد مخدر

مهرسب ۱۳۹۶

به انضمام:

- بخشنامه‌ی رئیس قوه قضائیه
- نظرای شورای اداری حقوقی قوه قضائیه
- نمونه آراء رای وحدت رویه‌ی هیأت عمومی دیوان عالی کشور
- مقررات مربوط

مؤلف:

دکتر حسین ذبحی

مستشار دیوان عالی کشور و مدرس دانشگاه

سرشناسه	: ذبحی، حسین، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: شرح و بررسی ماده ۴۵ الحاقی به قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۹۶ / مؤلف حسین ذبحی.
مشخصات نشر	: تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۰۹۴-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: مواد مخدر -- قوانین و مقررات -- ایران
Narcotic laws -- Iran	: موضوع
موضوع	: مواد مخدر -- قوانین و مقررات
Narcotic laws	: موضوع
شناسه افزوده	: ایران - قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	: ۴۰۰ KMH ۴۲ ش ۴ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۳۴۵.۱۵.۲۷۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۱۷۱۲۰

وبسایت: www.ijri.ir کدپستی: ۱۹۸۳۸ ۶۵۱۴ تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱
نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین درکه - پژوهشگاه قوه قضائیه

عنوان: شرح و بررسی ماده ۴۵ الحاقی به قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۹۶

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

ناظر فنی: منصور سعیدی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۰۹۴-۵

قیمت: ۱۷۵۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۱۰۰۰ نسخه - اول ۱۳۹۷

فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضائیه

تلفن: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۰۴ - فکس: ۰۲۱-۸۸۱۹۹۹۱۳

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۱	الف) پیشینه‌ی اصلاح ق.م.م و ماده‌ی ۴۵ اصلاحی آن
۱۷	ب) دلایل مدعیان اصلاح قانون و پاسخ آن‌ها
۲۳	ج) ایرادهای وارده به ماده‌ی ۴۵ اصلاحی ق.م.م
۲۶	د) نتایج اجرای ماده‌ی ۴۵ الحاقی به ق.م.م
۲۷	هـ) سناریوها
۳۰	قانون الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر
۳۳	مبحث اول: بررسی اثر قانون بر پرونده‌های پس از لازم‌الاجرا شدن آن و نکته‌های مربوط
۳۵	گفتار اول: اثر ماده‌ی ۴۵ الفی بر قانون مبارزه با مواد مخدر و تاریخ آن
۳۵	۱. الحاق ماده‌ی ۴۵ به قانون
۳۵	۲. تاریخ لازم‌الاجرا شدن قانون
۳۵	گفتار دوم: مرتکبان با مجازات اعدام
۳۶	۱. قاچاق همراه با سلاح یا قاچاق مرصع
۳۶	۱.۱. مقایسه‌ی ماده‌ی یازده قانون مبارزه با مواد مخدر با بند «الف» ماده‌ی ۴۵ الحاقی
۳۶	۱.۱.۱. گسترش دامنه‌ی شمول قانون جدید
۳۷	۱.۱.۲. رفع ابهام‌های موجود در مصداق‌های قانون
۴۰	۱.۱.۳. گسترش دامنه‌ی شمول قاچاق مسلحانه
۴۱	۱.۱.۴. رفع ابهام از مسلحانه دانستن اقدام شرکای جرم
۴۱	۱.۱.۵. مؤثر نبودن میزان مواد در مجازات قاچاق مسلحانه
۴۲	۱.۱.۶. افزایش مجازات ضبط اموال در قاچاق مسلحانه‌ی مواد
۴۳	۱.۱.۷. خارج بودن جرم معاون از کیفر اعدام
۴۴	۱.۲. مصداق‌ها و شرایط قاچاق مسلحانه‌ی مواد
۴۴	۱.۲.۱. لزوم کشیدن سلاح
۴۴	۱.۲.۲. کشیدن سلاح حین ارتکاب جرم
۴۵	۱.۲.۳. همراه داشتن سلاح
۴۵	۱.۲.۴. نوع سلاح
۴۷	۱.۲.۵. لزوم احراز قصد مجرمانه یا سوءنیت خاص

۱.۳. اجرای حکم در ملاء عام.....	۴۸
۲. سردستگی در ارتکاب جرم، تعریف و شرایط آن.....	۵۰
۲.۱. تعریف گروه مجرمانه.....	۵۰
۲.۲. تعریف سرکرده یا سردهسته‌ی گروه مجرمانه.....	۵۱
۲.۳. مقایسه‌ی ماده‌ی هجده ق.م.م.ب با بند «ب» ماده‌ی ۴۵ الحاقی به قانون.....	۵۱
۲.۳.۱. مصداق‌های جرم‌های موضوع این قسمت از قانون.....	۵۱
۲.۳.۲. جرم‌های موضوع فراز اول بند «ب» ماده‌ی ۴۵ الحاقی به قانون.....	۵۲
۳. استفاده از اطفال و نوجوانان کمتر از هجده سال یا مجانین برای ارتکاب جرم.....	۵۴
۳.۱. استفاده از اطفال و نوجوانان کمتر از هجده سال برای ارتکاب جرم.....	۵۵
۳.۲. استفاده از مجانین برای ارتکاب جرم.....	۵۶
۴. دارا بودن بزه‌ی قبلی تکرار جرم.....	۵۷
۴.۱. شرایط مؤثر بودن سابقه برای اعدام مرتکب.....	۵۷
۴.۲. مصداق‌های حد میتهای قطعی به اعدام، حبس ابد یا حبس بیش از پانزده سال.....	۵۸
۴.۲.۱. محکومیت‌های تبعی با مجازات اعدام.....	۵۸
۴.۲.۲. محکومیت‌های حبس ابد.....	۶۰
۴.۲.۳. محکومیت‌های بیش از پانزده سال حبس.....	۶۰
۴.۳. ملاک بودن مجازات مورد حکم.....	۶۱
۴.۴. یکسان بودن وصف شرکت، معاونت یا مباشرت در جرم.....	۶۳
۵. افزایش وزن مواد موضوع ماده‌های چهار و هشت قانون.....	۶۳
۵.۱. افزایش وزن مواد موضوع ماده‌ی چهار قانون.....	۶۳
۵.۲. نسخ نشدن تبصره‌ی ماده‌ی چهار قانون.....	۶۵
۵.۳. افزایش وزن مواد موضوع ماده‌ی هشت قانون.....	۶۶
۵.۴. نسخ نشدن تبصره‌ی بند شش ماده‌ی هشت قانون.....	۶۸
گفتار دوم: مرتکبان با مجازات غیر اعدام.....	۷۰
۱. مجازات‌های درجه‌ی یک و دو.....	۷۱
۲. کیفر جرم‌های با مجازات اعدام پس از تبدیل و تخفیف.....	۷۲
۳. کیفر جرم‌های با مجازات حبس ابد.....	۷۵
۴. ابهام در تعیین مجازات جزای نقدی براساس وزن تریاک و مواد هم‌ردیف آن.....	۷۷
۵. مصداق‌های مجازات‌های اعدام قابل تبدیل به درجه‌ی یک.....	۷۷
۶. مجازات‌های حبس ابد قابل تبدیل به درجه‌ی دو.....	۷۸

۷۹	۷. ابهام در حذف مجازات شلاق.....
۸۰	۸. مجازات معاون جرم‌های مشمول ماده‌ی ۴۵ الحاقی.....
۸۱	مبحث دوم: اثر قانون بر پرونده‌های سابق.....
۸۳	گفتار اول: اثر ماده‌ی ۴۵ الحاقی بر احکام قطعی.....
۸۳	۱. اثر ماده‌ی ۴۵ الحاقی بر احکام قطعی اعدام.....
۸۳	۲. اثر ماده‌ی ۴۵ الحاقی بر احکام قطعی حبس ابد.....
۸۳	۳. اثر ماده‌ی ۴۵ الحاقی بر سایر احکام قطعی.....
۸۳	۳.۱. محکومان قطعی با مجازات شلاق.....
۸۴	۳.۲. تعیین تکلیف محکومان با مجازات تشدید شده در قانون جدید.....
۸۵	گفتار دوم: اثر زن محکومان بر حکمان احکام قطعی قبل از لازم‌الاجرا شدن قانون.....
۹۱	گفتار سوم: مجازات معاونان محکومان قطعی اعدام و حبس ابد.....
۹۲	گفتار چهارم: تعیین تکلیف پرونده‌ی جرایمی (مرتکبان، متهمان و مجرمان).....
۹۷	مبحث سوم: ممنوع شدن اعمال نهادهای ارفاقی.....
۹۹	گفتار اول: شرایط محروم کردن محکوم علیه از نهادهای ارفاقی.....
۹۹	۱. بیش از پنج سال مجازات حبس بستن جرم ارتکاب یافته.....
۱۰۱	۲. الزامی نبودن صادر کردن حکم به حداقل مجازات قانونی جرم.....
۱۰۶	۳. ملاک بودن مجازات قانونی جرم.....
۱۰۷	۴. بی‌تأثیر بودن سایر مجازات‌ها.....
۱۰۸	گفتار دوم: جرم‌های موضوع تبصره‌ی الحاقی.....
۱۱۱	گفتار سوم: نمونه‌های نهادهای ارفاقی موضوع تبصره‌ی ماده‌ی ۴۵ الحاقی.....
۱۱۵	گفتار چهارم: ممنوع بودن اعمال نهادهای ارفاقی حین صدور حکم یا بعد از آن.....
	گفتار پنجم: (عطف به‌ماسبق شدن تبصره‌ی الحاقی) ممنوع بودن اعمال نهادهای ارفاقی بخصوص پرونده‌های سابق.....
۱۱۷	گفتار ششم: مستثنیات موارد محرومیت از نهادهای ارفاقی.....
۱۱۸	۱. مجازات‌های موضوع تبصره‌ی ماده‌ی ۳۸ ق.م.م.م.....
۱۱۹	۲. عفو مقام معظم رهبری مذکور در بند یازده اصل یکصدودهم قانون اساسی.....
۱۲۰	گفتار هفتم: تعلیق اجرای قسمتی از مجازات.....
۱۲۲	گفتار هشتم: وجه جمع شرایط تعلیق مجازات موضوع مواد ۴۶ و ۴۷ ق.م.ا با تبصره‌ی الحاقی.....
۱۲۷	مبحث چهارم: نحوه‌ی اجرای ماده‌ی ۴۵ الحاقی ق.م.م.م.....
۱۲۹	گفتار اول: وظیفه‌ی اجرای احکام کیفری و رییس زندان.....

۱۲۹	۱. در اجرای بندهای دو و سه بخشنامه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۱۶ رییس قوه‌ی قضاییه
۱۲۹	گفتار دوم: دادگاه اعمال کننده‌ی تخفیف و نحوه‌ی اقدام آن
۱۳۱	گفتار سوم: نحوه‌ی اعمال تبصره‌ی الحاقی
۱۳۵	ضمایم
	۱. بخشنامه‌ی مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۱۷ رییس قوه‌ی قضاییه درخصوص «الحاق یک ماده به قانون
۱۳۷	مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۹۶/۷/۱۲»
۱۴۰	۲. قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز
۱۴۰	فصل اول - کلیات
۱۴۰	فصل دوم - سلاح و مهمات
۱۴۱	فصل سوم - اقام و مواد تحت کنترل
۱۴۲	فصل چهارم - تسهیل تخفیف مجازات‌ها
۱۴۳	فصل پنجم - سایر مقررات
۱۴۵	۳. آیین نامه اجرایی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیر مجاز
۱۵۴	۴. آیین نامه کمیسیون عفو و تخفیف مجازات محکومین مصوب ۱۳۸۸/۹/۱۲ رییس قوه‌ی قضاییه
۱۵۴	فصل اول: تشکیلات
۱۵۴	فصل دوم: روش کار
۱۵۷	فصل سوم: مناسبت‌های عفو، تخفیف و تعدیل مجازات
۱۵۸	فصل چهارم: سیاست‌ها و شرایط عفو، تخفیف و تعدیل مجازات
۱۶۱	سایر تألیف‌های مؤلف

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ وَاتَّطَاهَرِينَ
مقام معظم رهبری:

«استعمال مواد مخدر و استفاده از آن‌ها با توجه به آثار سوءشان از قبیل ضررهای شخصی و اجتماعی قابل ملاحظه‌ای که بر استعمال آن‌ها مترتب می‌شود حرام است و به همین دلیل کس که درآمد با آن‌ها از طریق حمل و نقل و نگهداری و خرید و فروش و غیر آن هم حرام است» (رساله‌ی اجوبه‌الاستفتات، سوال ۱۴۰۳)

قبل از هر چیز، یادآور این نکته را ضروری می‌دانم که نه این حقیر و نه هیچ کس دیگر موافق اعدام یا مجازات سنگین حبس ابد یا سایر مجازات‌ها بر دیگران نیست، جز آن که همه خود را موظف به اجرای درست قانون مصوب نظام جمهوری اسلامی ایران می‌دانیم. همه‌ی تلاش‌ها برای درک خصص واقعی قانون‌گذار، تفسیر صحیح قانون و اعمال و اجرای درست مجازات‌هاست. لیکن در مقام بیان نظر کارشناسی برای تصویب قانون مناسب، وظیفه‌ی خود می‌دانم با توجه به تجربه چندین ساله به مصالح نظام و خیر و صلاح آحاد مردم و جامعه و آسیب‌های جدی و تهدیدهای داخلی و خارجی قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر و روان‌گردان‌ها توجه و دغدغه‌ی جدی داشته باشم. پس به آن چه در پیش‌رو عرضه خواهم داشت، خرده گرفته نشود و تصور نشود راهکار منحصراً مبارزه با قاچاق مواد از نگاه این جانب شدت مجازات، آن هم اعدام و حبس ابد است و دیگر هیچ. بلکه ارایه‌ی راهکارهای اساسی و درست پیشگیرانه و مقابله با این بلای خانوار مردم و ادای تکلیف شرعی و قانونی است در آن چه حق و درست می‌پندارم. باشد که مورد توجه مسئولان امر قرار گیرد.

اما بعد

الف) پیشینه‌ی اصلاح ق.م.م و ماده‌ی ۴۵ اصلاحی آن

۱- سیر قانون‌گذاری در برخورد قانونی با قاچاقچیان مواد مخدر طی دوره‌های مختلف قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و بعد از آن تاکنون، دارای فراز و نشیب‌های فراوان بوده است.^۱ لیکن وجه

۱- برای دیدن تاریخچه و سیر قانون‌گذاری و واکنش داخلی و بین‌المللی نسبت به مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، رک: ذبحی، حسین، کتاب‌های: شرح و بررسی قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاقات بعدی آن با تکیه بر آرا و نظریه‌های مشورتی، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه‌ی قضائیه، مقدمه‌ی ج اول و مقدمه‌ی بعضی از مواد قانون از سه جلد آن.

مشترک همه‌ی آن‌ها قاطعیت و شدت برخورد در تعیین مجازات و شیوه‌ی اقدام قضایی با قاچاقچیان به خصوص در مورد مواد پرخطر مانند مرفین و هرویین بوده است.

۲- در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، مجازات قاچاق بیش از ده گرم مرفین یا هرویین اعدام بود. مرتکبان جرم در دادگاه‌های ارتش محاکمه و مجازات می‌شدند و بازداشت موقت آنان الزامی بود. (از جمله قوانین مربوط، ماده واحده‌ی قانون تشدید مجازات مرتکبین اصلی جرایم در قانون اصلاح قانون منع کشت خشخاش مصوب ۱۳۴۸ است) در حقیقت، دادرسی و محاکمه در دادگاه‌های ویژه، شدت برخورد در نحوه‌ی رسیدگی و حکم را در پی داشت.

۳- بعد از پیروزی انقلاب اسلامی براساس لایحه‌ی قانونی تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر، اقدامات تأمینی و درمانی به منظور مداوا و اشتغال به کار معتادان مصوب نهم خردادماه ۱۳۵۹ مجازات وارد کردن، ساخت، فروش یا در معرض فروش گذاشتن بیش از یک کیلوگرم تریاک یا مواد هم‌ردیف آن یا ساخت، فروش یا در معرض فروش قرار دادن حتی یک گرم یا نگهداری مخفیانه بیش از پنج گرم مرفین، هرویین و مواد هم‌ردیف آن مجازات اعدام داشت. (مواد شش، هفت و هفده) سایر اعمال مجرمانه نیز براساس قانون فوق مجازات‌های سنگینی در پی داشت. بازداشت موقت متهمان هم الزامی بود.

۴- براساس لایحه‌ی قانونی راهکار به تشکیل هیأت تشخیص صلاحیت برای رسیدگی به پرونده‌های مربوط به مواد مخدر مصوب ۱۳۵۹ و در ادامه، به موجب ماده واحده‌ی قانون تعیین حدود صلاحیت دادرها و دادگاه‌های انقلاب اسلامی مصوب اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۲، رسیدگی به جرایم مربوط به مواد مخدر در صلاحیت دادرها و دادگاه‌های انقلاب اسلامی قرار گرفت.

۵- سپس قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ به موجب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید. براساس آن قانون، مجازات وارد کردن یا صادر کردن مخدر، توزیع، خریدوفروش یا در معرض فروش قرار دادن بیش از پنج کیلوگرم تریاک و مواد هم‌ردیف آن یا تولید، توزیع یا صادر کردن، خرید یا فروش یا در معرض فروش قرار دادن، نگهداری، مخفیانه حمل کردن بیش از سی گرم هرویین و مرفین و مواد هم‌ردیف آن مجازات اعدام و مصادره‌ی اموال به استثنای هزینه‌ی تأمین زندگی متعارف برای خانواده‌ی محکوم پیدا کرد و برای خرید، نگهداری، مخفی یا حمل بیش از یکصد کیلوگرم تریاک و مواد هم‌ردیف آن مجازات حبس ابد، شلاق و جزای نقدی سنگین در نظر گرفته شد. (مواد چهار، پنج و هشت)

۶- در سال ۱۳۷۶ قانون فوق با عنوان «قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶» اصلاحاتی پیدا کرد و علی‌رغم بعضی از تغییرها در عنوان‌های مجرمانه و مجازات‌ها، کیفر قاچاق مواد به شرح بالا بدون تغییر باقی ماند.